

แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 บนพันธกิจของ
มหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา
A Guidelines for Development of Educational Quality Assurance Systems
in 21st Century Based on Missions of Moral and Intellectual
Cultivation Universities

จิรัชญา ทองใบ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร
Jirachaya Thongbai
Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage
E-mail. worachet.th@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 12 มีนาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ 31 มีนาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 3 เมษายน 2566
Received: March 12, 2023; Revised: March 31, 2023; Accepted: April 3, 2023

บทคัดย่อ

การประกันคุณภาพการศึกษาคือการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม ดังนั้น บทความนี้มีเจตนารมณ์ที่จะสะท้อนถึงความเป็นมา ความสำคัญ และความจำเป็นของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภายใต้บริบทการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้คู่คุณธรรมของมหาวิทยาลัยกลุ่ม 4 ซึ่งเป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยที่เน้นการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษานบนพื้นฐานของ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสร้างมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา และเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยระดับหลักสูตร ระดับคณะและระดับสถาบัน และมีความสอดคล้องกับกฎกระทรวง เรื่อง การจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 หมวด 3 การประเมินคุณภาพ พร้อมทั้งการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดใหม่หรือตัวชี้วัดเพิ่มเติมของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา, มหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรม
ด้วยหลักศาสนา

Abstract

The article discusses the importance and necessity of implementing a Higher Education Quality Assurance System at Mahamakut Buddhist University in the 21st century, with the aim of continuously improving the quality of learners and building confidence for educational service recipients, both direct (such as learners and parents) and indirect (such as enterprises, people, and society as a whole). Group 4 universities, including Mahamakut Buddhist University, emphasize the development of wisdom and morality through religious principles, making it essential to establish guidelines for developing an educational quality assurance system that aligns with the university's context and meets the internal educational quality assessment criteria at the faculty, program, and institutional levels. This system should also comply with the Ministerial Regulation on the Classification of Higher Education Institutions B.E. 2562, Chapter 3 Quality Assessment. Furthermore, the article recommends the development of new elements and indicators, or additional indicators, for the educational quality assurance system that are in line with the educational administration needs of the 21st century, as well as the Higher Education Curriculum Standards of 2022. The ultimate goal is to produce graduates with both intellectual and moral cultivation, as required by universities that prioritize religious principles.

Key word: Development of Educational Quality Assurance, Moral and Intellectual Cultivation Universities

บทนำ

สถาบันการศึกษาและระบบการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่นำบุคคลเข้าสู่การดำรงชีวิตในสังคมด้วยการอบรม บ่มนิสัย การกล่อมเกลางานสังคม (socialization) การเตรียมตัวเพื่อให้บุคคลมีทักษะความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตและสามารถประพฤติปฏิบัติตนรวมทั้งประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสม เป้าหมายของการศึกษาจึงมิใช่เพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลและบุคคลเท่านั้น แต่ต้องนำไปสู่สังคมที่เข้มแข็ง มีเอกภาพ อันเนื่องมาจากสมาชิกของสังคมมีคุณภาพและร่วมสร้างประโยชน์ให้กับสังคมที่ตนอาศัย สถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเยาวชนที่ดีและสร้างอนาคตของประเทศ หากสถานศึกษามีผลผลิตทางการศึกษาไม่มีคุณภาพสถานศึกษาต้องมีส่วนรับผิดชอบด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพจึงเป็นกระบวนการที่เป็นระบบมีองค์ประกอบหลายประการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาในการพัฒนาเยาวชน (youth) คือการพัฒนาคุณภาพทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย (body) จิตใจ (mind)

สติปัญญา (intelligence) คุณธรรม (virtue) ค่านิยม (value) ความคิด (mentality) การประพฤติปฏิบัติที่ดี (honest livelihood) โดยคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพจะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้า แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาของชาติเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ (พระเมธีปริยัติธาดา (บุญพรม จารุปัญโญ) และคณะ, 2564)

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาทุกระดับมีคุณภาพและจะคงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงให้มีการปฏิรูประบบการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายปรับปรุงมาตรฐานและตัวชี้วัดให้มีจำนวนน้อยลง กระชับและสะท้อนถึงคุณภาพอย่างแท้จริง เน้นการประเมินตามสภาพจริง ไม่ยุ่งยาก สร้างมาตรฐานระบบการประเมินเพื่อลดภาระการจัดเก็บข้อมูล ลดการจัดทำเอกสารที่ใช้ในการประเมิน รวมทั้งพัฒนาผู้ประเมินภายในให้มีมาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือ สามารถให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาแก่สถานศึกษาได้มาตรฐาน แนวทางการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาจะเน้นการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพตามบริบทของสถานศึกษา ไม่เพิ่มภาระการจัดทำเอกสารให้สถานศึกษาปรับกระบวนการขั้นตอนในการประเมินที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบนพื้นฐานบริบทของสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์และเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคนในสถานศึกษาต้องรับรู้และปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบให้บรรลุถึงเป้าหมายคือมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

จากความสำคัญของการประกันคุณภาพที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา (quality assurance) เป็นการทำกิจกรรมหรือการปฏิบัติภารกิจหลักอย่างมีระบบตามแบบแผนที่กำหนดไว้ โดยมีการควบคุมคุณภาพ (quality control) การตรวจสอบคุณภาพ (quality auditing) และการประเมินคุณภาพ (quality assessment) จนทำให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพและมาตรฐานของดัชนีชี้วัดระบบและกระบวนการผลิต (production process) ผลผลิต (product) และผลลัพธ์ (result) ของการจัดการศึกษาประกอบด้วย และการประกันคุณภาพการศึกษายกขึ้นโดยผ่านสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปณิธานและภารกิจของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามนโยบายการพัฒนาการอุดมศึกษาของประเทศ ตลอดจนปณิธาน (resolution) และภารกิจ (mission) เฉพาะในการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบัน

เหตุผลและความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การบริหารประเทศในสมัยคณะรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ “มาตรฐานการศึกษา” เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2547 เพื่อเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึง

ประสงค์และมาตรฐานที่ต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมิน และการประกันคุณภาพการศึกษา ต่อมาในเดือนสิงหาคม ปี 2549 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศ “มาตรฐานการอุดมศึกษา” เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาโดยมีสาระสำคัญที่ครอบคลุมเป้าหมายและหลักการของการจัดการการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย และคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มหรือประเภทของสถาบันอุดมศึกษา และคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานอื่น ๆ เช่น เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เป็นต้น พร้อมทั้งกำหนดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและภายนอก (คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน, 2564)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 81 กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จึงได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 49 ได้กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เรียกโดยย่อว่า “สมศ.” มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 117 ตอนที่ 99 ก เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2543 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 พฤศจิกายน 2543 โดยให้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย หนึ่งครั้งในทุก 5 ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550, ออนไลน์)

ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต, การวิจัย, การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม, และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว ปัจจุบันมีปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเร่งดำเนินการปัจจัยดังกล่าว (คู่มือการประเมินการกำหนดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา, 2557)

ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับต้นสังกัดจำเป็นต้องพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้สถาบันได้มีการพัฒนามุ่งสู่วิสัยทัศน์และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยระบบดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พรบ. และเป็นไปตามกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว มาตรฐานระดับชาติและนานาชาติ
2. เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่ระดับหลักสูตรคณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่าและสถาบันอุดมศึกษา

3. ศึกษาในภาพรวมตามระบบคุณภาพและกลไกที่สถาบันนั้น ๆ กำหนดขึ้น โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบคุณภาพต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามเกณฑ์และได้มาตรฐาน
4. เพื่อให้หลักสูตร คณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่า และสถาบันอุดมศึกษาทราบสถานภาพของตนเองอันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมาย (targets) และเป้าประสงค์ (goals) ที่ตั้งไว้ตามจุดเน้นของตนเอง
5. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนจุดแข็งจุดที่ควรปรับปรุง ตลอดจนข้อเสนอแนะในการพัฒนา การดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงผลการดำเนินการในแต่ละระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับขีดความสามารถของสถาบัน
6. เพื่อให้ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ทำให้มั่นใจว่าสถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่กำหนด

ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ทำให้เกิดการสื่อสารไร้พรมแดน (borderless communication) หรือเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว (disruption) ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บุคคลต้องมีการเรียนรู้ที่จะปรับตัว (adaptation) ให้ทันกับยุคและสมัย การที่บุคคลจะเรียนรู้และปรับตัวได้ ดีย่อมเนื่องมาจากการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีระบบการศึกษาและการจัดการระบบที่ดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านการบริหารจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครู การพัฒนาสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ยุทธวิธีในการทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและผลกระทบที่สำคัญจากการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้ประเทศไทยมีการรับรู้และตื่นตัวในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียมต่อประเทศตะวันตก ความคาดหวังของสังคม ความต้องการของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางด้านการศึกษา (เดโซ แชนักดี, 2566, ออนไลน์)

การประกันคุณภาพในบริบทของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งมีมาตรฐานเป็นแกนนำการสร้างเชื่อมั่น จะเริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานในระดับเป้าหมายการศึกษาของชาติ โดยการนำข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้เชิงทฤษฎี (theoretical knowledge) และเชิงประจักษ์ (empirical knowledge) ที่ทันสมัยและน่าเชื่อถือเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศมาใช้ในการกระบวนการ สร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับสังคมไทยในอนาคตในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะใช้เป็นกรอบและ แนวทางในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติที่เหมาะสมกับกาลสมัยและทันเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก และสามารถนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งจะใช้เป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนใน

สถานศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ (โรงเรียนสภาราชินี, 2566, ออนไลน์)

1. การควบคุมคุณภาพ (quality control) เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นเป้าหมายและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาซึ่งหลักปฏิบัติทั่วไปมาตรฐานจะกำหนดโดยองค์คณะบุคคล ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ (Murgatroyd, Stephen and Morgan, Colin, 1994)

2. การตรวจสอบคุณภาพ (quality audit) เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการจัดการศึกษาว่าเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนดขึ้นมากน้อยเพียงไร และมีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เกิดเชื่อได้ว่าหรือไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

3. การประเมินคุณภาพ (quality assessment) เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยบุคลากรของสถานศึกษาหรือโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา

ส่วน เมอร์กาทรอยด์ และมอร์แกน (Murgatroyd & Morgan 1994) ได้จำแนกลักษณะเด่นของการประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ 5 ประการ คือ (1) มาตรฐานการศึกษากำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก (2) มาตรฐานเขียนในรูปของความคาดหวังที่โรงเรียนจะต้องบรรลุถึง (3) มาตรฐานต้องสามารถประเมินได้โดยใช้เกณฑ์ที่เป็นปรนัย (4) มาตรฐานต้องใช้อย่างเสมอภาค ไม่มีการยกเว้นโดยปราศจากเหตุผลสมควร และ (5) การประกันคุณภาพการศึกษาจะประกอบด้วยการตรวจสอบและทบทวน (Audit and Review) การทดสอบด้วยแบบ ทดสอบมาตรฐาน และการประเมินคุณภาพการศึกษา

ทั้งนี้การตรวจสอบและประเมินคุณภาพนี้จะกระทำอย่างเป็นระบบ โดยมีกฎเกณฑ์และแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน มีการนำผลการประเมินในทุกขั้นตอนมาใช้ในการวางแผน (planning) การออกแบบ (design) และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการการศึกษา ทั้งยังเป็นการป้องกันการจัดการศึกษาที่ด้อยคุณภาพและสร้างสรรค์การศึกษาให้เป็นกลไกที่มีพลังในการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น การสร้างความมั่นใจซึ่งเป็นแกนหลักของการประกันคุณภาพประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ การวางแผนป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นของการออกแบบการกำกับดูแล ตรวจสอบและทบทวนเพื่อการปรับปรุง แก้ไขในทุกขั้นตอนของการผลิตซึ่งต่างจากรูปแบบการประเมินแบบเก่าที่เน้นการตรวจจับเมื่อปัญหาสำคัญในขั้นผลิต ได้เกิดขึ้นแล้ว และการนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยอันได้แก่รูปแบบ กรรมวิธี และเทคนิควิธีที่เป็นนวัตกรรมที่มีหลักฐานทางทฤษฎีและผลการวิจัยเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือรองรับไปประยุกต์ใช้ในขั้นตอน ต่างๆในกระบวนการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิด

ความมั่นใจอย่างมีเหตุผลว่าการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งระบบจะนำไปสู่เป้าหมาย (goal) ที่กำหนดไว้อย่างน่าไว้วางใจและจะมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในวงจำกัดที่น้อยที่สุด

มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) อธิบายถึงมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า มาตรฐานการศึกษาของชาติ หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ของคนไทย เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งยึดเป็นกรอบสำหรับสร้างคนไทย 4.0 ที่แม้แตกต่างกันตามบริบทของท้องถิ่นและของสถานศึกษา แต่มีจุดหมายรวมคือ “ธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก” สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในมิติเศรษฐกิจ มิติสังคมและมิติการเมือง และผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษามีถึง คุณลักษณะของคนไทย 4.0 ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยคนไทย 4.0 จะต้องธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก กล่าวคือเป็นคนดี มีคุณธรรมยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน โดยเป็นคุณลักษณะขั้นต่ำ ได้แก่ (Desired Outcomes of Education, DOE Thailand)

1. ผู้เรียนรู้ เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัล และโลกในอนาคต และมีสมรรถนะที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะ รักและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิตเพื่อสร้างงานสัมมนาอาชีพบนพื้นฐานของความพอเพียงความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

2. ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นผู้มีทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเอง และสังคม

3. พลเมืองที่เข้มแข็ง เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียมเสมอภาค เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ โดยผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ 3 ด้าน ที่เหมาะสมตามช่วงวัยที่มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงและสะสมตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

จากที่กล่าวสะท้อนถึงคุณลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีระบบและกลไกในการ ควบคุม ตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพตามดัชนีชี้วัดที่กำหนดเพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนได้มั่นใจว่าสถาบันนั้นๆ สามารถให้ผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และการปฏิบัติการหลักอย่างมีระบบตามแบบแผนที่กำหนดไว้ โดยมีการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพจนทำให้เกิดความ

มั่นใจในคุณภาพและมาตรฐานของดัชนีชี้วัดระบบและกระบวนการผลิต ผลผลิตและผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาซึ่งประกอบด้วยการ ประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย กลุ่ม 4 (กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา)

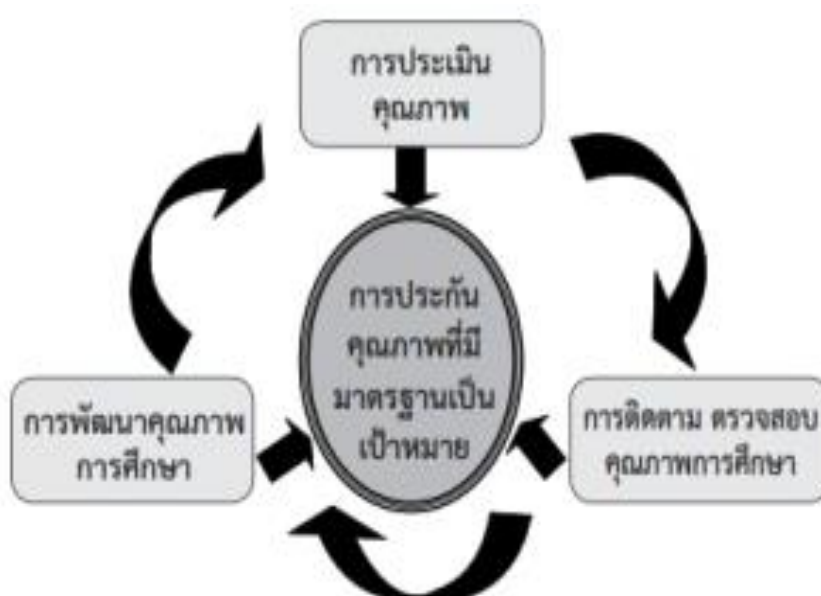
พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2562 หมวด 3 มาตรา 24 กำหนดว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม สนับสนุน ประเมินคุณภาพ กำกับดูแลและจัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษา รัฐมนตรีจะประกาศ กำหนดให้จัดสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลุ่มได้ โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ศักยภาพและผลการ ดำเนินการที่ผ่านมาของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละกลุ่ม โดยต้องกำหนดมาตรการส่งเสริม สนับสนุน ประเมิน คุณภาพ กำกับดูแลและจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับการจัดกลุ่มดังกล่าวด้วย กฎกระทรวงการจัดกลุ่ม สถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2564 หมวด 1 หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา ประกาศ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2564 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาคำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมของส่วนงานใน สถาบัน โดยกำหนดให้มีการจัดสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย (1) กลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนว หน้าของโลก (2) กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (3) กลุ่มพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นหรือ ชุมชนอื่น (4) กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (5) กลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและ สาขาจำเพาะ และ (6) กลุ่มอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (คู่มือการประเมินการกำหนดกลุ่ม สถาบันอุดมศึกษา, 2564)

พร้อมนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดอยู่ในกลุ่มที่ 4 กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วย หลักศาสนา ตามประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง การกำหนดให้ สถาบันอุดมศึกษาสังกัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2566 ข้อ 4 กลุ่มที่ 4 กลุ่มพัฒนาปัญญา และคุณธรรมด้วยหลักศาสนา จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ (1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566) มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์ที่มุ่งสู่การพัฒนาปัญญาด้วยหลักศาสนาสานกับหลักวิชาการ โดยต้อง (1) มุ่ง พัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้มีสติ ปัญญาและคุณธรรมด้วยการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานหลักศาสนากับหลัก วิชาการ (2) ให้ความสำคัญกับการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมโดยยึดหลักศาสนา ปรับใช้หลักศาสนาให้เหมาะ กับสังคมที่เปลี่ยนไป และสร้างหลักวิชาการที่สอดคล้องกับศาสนาเป็นทางเลือกคู่กับหลักวิชาการของประเทศ ตะวันตก และ (3) นำหลักธรรมของศาสนาต่าง ๆ มาชี้นำสังคมโดยมุ่งพัฒนาจิตใต้ สติปัญญาและพฤติกรรม ของประชาชนเพื่อให้เกิดสันติสุขและความสามัคคีของคนในชาติ (การจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา, 2564)

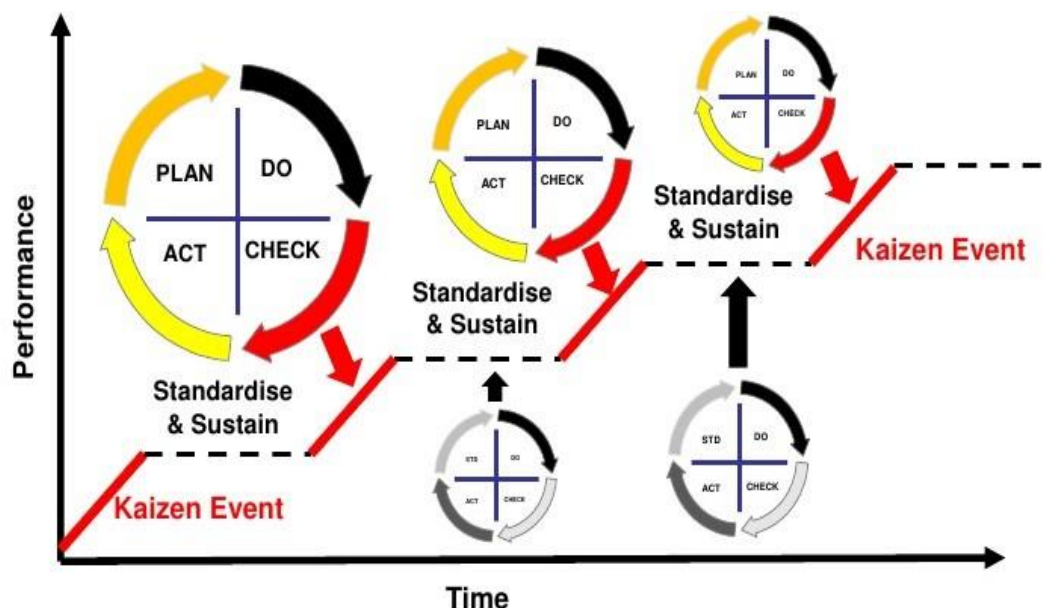
การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจร PDCA (Deming's Cycle)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและ

ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาหน่วยงานให้บรรลุตามกรอบ เป้าประสงค์ที่กำหนดบนพื้นฐานของบริบทแห่งกระบวนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพที่มีมาตรฐานเป็น เป้าหมาย ใน 3 ส่วน (domain) คือ การประเมินคุณภาพ การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจร PDCA ของวิลเลียม เอ็ดเวิร์ด เดมมิง (plan-do-check-act) ดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน-ภายนอก
ที่มาภาพ : <https://www.google.com/search?q>

ภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจร PDCA

ที่มาภาพ: <https://www.nairienroo.com>

กระบวนการคุณภาพพื้นฐานที่ต้องการสร้างให้บัณฑิตทุกคนที่จบการศึกษาจากทุกสถาบันได้นำมาใช้ คือกระบวนการ PDCA (plan-do-check-act) ของวิลเลียม เอ็ดเวิร์ดส์ เดมมิง (Deming's cycle) ดังนี้ (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2558, ออนไลน์)

1. Plan (การวางแผน) หมายถึง ทักษะในการกำหนดเป้าหมาย การวิเคราะห์และสังเคราะห์หาวิธีการและกระบวนการให้บรรลุเป้าหมายนั้น ๆ โดยจะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้กำกับไว้ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการประเมินผลดำเนินการ

2. Do (การดำเนินงาน) หมายถึง ทักษะในการปฏิบัติตามแผน ตามขั้นตอนและตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ กรณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก จะต้องมีการปรับแผนในระหว่างดำเนินการโดยมีคำอธิบายและเหตุผลประกอบ

3. Check (การประเมินผล) หมายถึง ทักษะในการรวบรวมข้อมูลของผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับประเด็นตัวบ่งชี้ที่สร้างไว้ เพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนในขั้นตอนที่ 1 ในการประเมินนี้ จะต้องพิจารณาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของผลงานด้วย

4. Act (การปรับปรุง) หมายถึง ทักษะที่ต้องการให้นำผลการประเมินมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงผลการดำเนินงานในครั้งต่อไปให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เช่น สร้างความพึงพอใจให้มากขึ้น ผลงานได้รับรางวัลคุณภาพ มีการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย มีปริมาณงานมากขึ้น สร้างความคุ้มค่า หรือสร้างคุณค่าของผลงานให้สูงขึ้น

ดังนั้นวงจรคุณภาพ (Deming's cycle) นี้จะต้องหมุนอยู่ตลอดเวลา เป็นวงจรที่ต่อเนื่องของกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อมุ่งสู่นาตโดยต้องมีการถ่ายทอดทักษะจากนักศึกษารุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งจะทำให้แก่นักศึกษารุ่นใหม่ ๆ ไม่ต้องเสียโอกาสและเสียเวลาในการเรียนรู้ฝึกทักษะเดิมที่ผ่านมา แต่สามารถทำงานต่อยอดจากทักษะในอดีตและพัฒนาเป็นทักษะใหม่ที่ดีกว่าเดิม

เกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษา (2549-2565)

1. เกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549 ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษา จำนวน 3 ด้าน (มีตัวบ่งชี้รวม 12 ตัวบ่งชี้) ดังนี้ (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2560)

1) มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต บัณฑิตระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบต่อในฐานะพลเมืองและพลโลก (มี 3 ตัวบ่งชี้)

2) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา มีการบริหารจัดการการอุดมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และพันธกิจของการอุดมศึกษาอย่างมีคุณภาพ ก. มาตรฐานด้านธรรมาภิบาลของการบริหารการอุดมศึกษา (มี 3 ตัวบ่งชี้) และ ข. มาตรฐานด้านพันธกิจของการบริหารการอุดมศึกษา (มี 4 ตัวบ่งชี้)

3) มาตรฐานด้านมาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ การแสวงหา การสร้างและจัดการความรู้ตามแนวทาง/หลักการอันนำไปสู่สังคมฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ (มี 2 ตัวบ่งชี้)

2. เกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2554

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554 ได้กำหนดมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วยมาตรฐาน 2 ด้าน ดังนี้ (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2560)

1) มาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านวิชาการ, ด้านการเงิน, และด้านการบริหารจัดการ

2) มาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ ด้านการผลิตบัณฑิต, ด้านการวิจัย, ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน, และด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม

3. เกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 ได้กำหนดมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้ (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2560)

1) การประกันคุณภาพของหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรกำหนดระบบการประกันคุณภาพของหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบในการประกันคุณภาพอย่างน้อย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การกำกับมาตรฐาน

, องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต, องค์ประกอบที่ 3 นักศึกษา, องค์ประกอบที่ 4 อาจารย์, องค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน, และองค์ประกอบที่ 6 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

2) การพัฒนาหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยโดยมีการประเมินและรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตรทุกปีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยตามรอบระยะเวลาของหลักสูตรหรือทุกรอบ ๕ ปี

3) ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวได้ หรือมีความจำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่จะพิจารณา และให้ถือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการอุดมศึกษานั้นเป็นที่สุด

3. เกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 ได้กำหนดมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้ (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2560)

1) การประกันคุณภาพของหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรกำหนดระบบการประกันคุณภาพของหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบในการประกันคุณภาพอย่างน้อย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การกำกับมาตรฐาน, องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต, องค์ประกอบที่ 3 นักศึกษา, องค์ประกอบที่ 4 อาจารย์, องค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน, และองค์ประกอบที่ 6 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

2) การพัฒนาหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยโดยมีการประเมินและรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตรทุกปีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยตามรอบระยะเวลาของหลักสูตร หรือทุกรอบ 5 ปี

3) ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวได้ หรือมีความจำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่จะพิจารณา และให้ถือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการอุดมศึกษานั้นเป็นที่สุด

4. เกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565

ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ได้กำหนดมาตรฐาน ดังนี้ (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2565)

1) การประกันคุณภาพของหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรกำหนดระบบการประกันคุณภาพของหลักสูตรตามที่สภาสถาบันอุดมศึกษากำหนด

2) การพัฒนาหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยโดยมีการประเมินและรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตรทุกปีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยตามรอบระยะเวลาของหลักสูตร หรือทุกรอบ 5 ปี

3) ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวได้ หรือมีความจำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของกรรมการ และให้ถือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการนั้นเป็นที่สุด

บทวิเคราะห์การประกันคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัย กลุ่ม 4

การจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปตาม มาตรา 24 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีการจัดสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลุ่มได้ โดยคำนึงถึงจุดหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ศักยภาพและผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละกลุ่ม โดยต้องกำหนดมาตรฐานการส่งเสริม สนับสนุน ประเมินคุณภาพ กำกับดูแล และจัดสรรงบประมาณกับการจัดกลุ่มดังกล่าว เป็นไปตามที่กำหนดในกระทรวงการอุดมศึกษา พ.ศ. 2564 หมวด 1 หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา ประกาศเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2564 มีจำนวน 6 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (2) กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (3) กลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (4) กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (5) กลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาวิชาเฉพาะ และ (6) กลุ่มอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อมีการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาใหม่ จึงมีความจำเป็นต้องเกณฑ์การประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย กลุ่ม 4 กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (moral and intellectual cultivation) ซึ่งได้มีผู้เชี่ยวชาญทางหลักศาสนาและปัญญาที่มีประสบการณ์การบริการสถาบันอุดมศึกษา ทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ได้ร่วมวิพากษ์แนวคิดและตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน 4 ตัว คือ (1) บัณฑิตมีคุณลักษณะทางสติปัญญาและคุณธรรม (2) บุคลากรที่มีบทบาทหรือผลงานที่ได้รับการอ้างอิง (3) ผลงาน งานวิจัยและ/หรือนวัตกรรมทางปัญญาและคุณธรรม และ (4) ผลงานทางวิชาการที่เกิดจากความร่วมมือกับเครือข่าย และตัวชี้วัดศักยภาพองค์กร 4 ตัว คือ (1) สัดส่วนของหน่วยกิตที่มุ่งเน้นการศึกษาหลักศาสนาหรือนำหลักศาสนามาบูรณาการหลักวิชาการ (2) ความเชี่ยวชาญของบุคลากรด้านศาสนาหรือการพัฒนาคุณธรรม (3) งบประมาณ/ทรัพยากรการวิจัยเพื่อการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม และ (4) ความเข้มแข็งเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ส่วนระบบการประกันคุณภาพการศึกษาได้เปิดกว้างให้สถาบัน (มหาวิทยาลัย) เป็นผู้ออกแบบและมีความเป็นอิสระเพิ่มมากขึ้น เช่น ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน-ภายนอกทุกปีการศึกษา หรือการเข้าสู่ระบบ Quacquarelli Symonds (QS), U-Multirank, Times Higher Education (THE), EdPEx, AUN QA เป็นต้น โดยที่ยังคงมีองค์ประกอบในการประกันคุณภาพอย่างน้อย 6 องค์ประกอบ

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 พบว่า การประกันคุณภาพอย่างน้อย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การกำกับมาตรฐาน มี 1 ตัวบ่งชี้, องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต มี 2 ตัวบ่งชี้, องค์ประกอบที่ 3 นักศึกษา มี 3 ตัวบ่งชี้, องค์ประกอบที่ 4 อาจารย์ มี 3 ตัวบ่งชี้, องค์ประกอบที่ 5 หลักสูตรการเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน มี 4 ตัวบ่งชี้, และองค์ประกอบที่ 6 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มี 1 ตัวบ่งชี้ ส่วนแนวทางการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 พบว่า การประกันคุณภาพอย่างน้อย 6 องค์ประกอบตามเดิม

และได้ปรับเปลี่ยนตามแนวคิดการปฏิรูประบบอุดมศึกษา ที่เรียกว่า “4 R” (re-orientation, re-profiling, re-structure, re-organization) โดยการปรับปรุงเป้าหมายมหาวิทยาลัย กลุ่ม 3 จำนวน 3 เป้าหมาย คือ (1) มุ่งพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้มีปัญญาและคุณธรรมด้วยการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานหลักศาสนากับหลักวิชาการ (2) ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมโดยยึดหลักศาสนา ปรับใช้หลักศาสนาให้เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนไปและสร้างหลักวิชาการที่สอดคล้องกับหลักศาสนาเป็นทางเลือกคู่กับหลักวิชาการของประเทศตะวันตก และ (3) นำหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาต่าง ๆ มาชี้นำสังคมโดยมุ่งพัฒนาจิตใจ สติปัญญาและพฤติกรรมของสมาคมเพื่อให้เกิดสันติสุขและความสามัคคีของคนในชาติ พร้อมทั้งการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ระบบการศึกษาไทยผ่านเลนส์ (LENS) ดังภาพ Paradigm Shift L-E-N-S ต่อไปนี้

ภาพที่ 3 การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ระบบอุดมศึกษาไทยผ่านเลนส์

ที่มาภาพ: <https://www.nxpo.or.th/th/11858/>

สรุป

เมื่อมีการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาใหม่และมีการประกาศใช้กฎกระทรวง เรื่อง มาตรฐานหลักสูตร การศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 จึงมีความจำเป็นต้องเกณฑ์การประเมินการประกันคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัย กลุ่ม 4 กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (moral and intellectual cultivation) ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่ 1 การพิจารณาจากผลการดำเนินงานของสถาบัน (performance indicators) จำนวน 4 ตัวชี้วัด คือ (1) บัณฑิตมีคุณลักษณะทางสติปัญญาและคุณธรรม (2) บุคลากรที่มี บทบาทหรือผลงานที่ได้รับการอ้างอิง (3) ผลงานงานวิจัยและ/หรือนวัตกรรมที่พัฒนาปัญญาและคุณธรรม และ (4) ผลงานทางวิชาการที่เกิดจากความร่วมมือกับเครือข่าย และประเด็นที่ 2 การพิจารณาจากตัวชี้วัดศักยภาพ

องค์กร (Potential indicators) จำนวน 4 ตัวชี้วัด คือ (1) สัดส่วนของหน่วยกิตที่มุ่งเน้นการศึกษาหลักศาสนา หรือนำหลักศาสนามาบูรณาการหลักวิชาการ (2) ความเชี่ยวชาญของบุคลากรด้านศาสนาหรือการพัฒนา คุณธรรม (3) งบประมาณ/ทรัพยากรวิจัยเพื่อการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม และ (4) ความเข้มแข็งของ เครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ดังนั้นจะพบว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มี ตัวชี้วัดการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้ (1) การประกันคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร จาก เดิม 14 ตัวชี้วัด ปรับเป็น 18 ตัวชี้วัด (2) การประกันคุณภาพการศึกษา ระดับสถาบัน จากเดิม 10 ตัวชี้วัด ปรับเป็น 21 ตัวชี้วัด และ (3) การประกันคุณภาพการศึกษา ระดับสถาบัน จากเดิม 11 ตัวชี้วัด ปรับเป็น 22 ตัวชี้วัด ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำต้องมีแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 บนพันธกิจของมหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนาผ่านบริบทแห่ง วิธีการพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) Re-Orientation คือ การกำหนดทิศทางการประกันคุณภาพการศึกษา ปรับทิศทาง บทบาท ความ รับผิดชอบ สถานะ เป้าหมาย รวมทั้งความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อรองรับบริบทของโลกและของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป

2) Re-Profilng คือ การปรับยุทธศาสตร์ของการประกันคุณภาพการศึกษา การประเมินตนเอง การ พัฒนาตนเองตามยุทธศาสตร์เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถนำเองจุดเด่นและศักยภาพความเข้มแข็งใน 4 พันธ กิจหลักมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ ทั้งในสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต

3) Re-Structure คือ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตกำลังคน การวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรม โครงสร้างบุคลากรและการบริหารงานบุคคล โครงสร้างต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่ายในระบบอุดมศึกษา โครงสร้าง การทำงานร่วมกันของภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเอกชนกับสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ตอบสนองภาคผู้ผลิตในฐานะผู้ใช้ผลผลิตที่เกิดจากสถาบันอุดมศึกษาเพื่อบูรณาการให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่าง หน่วยงานอย่างมีเอกภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่มีคุณภาพทั้งในเชิงนโยบายและคุณภาพ อุดมศึกษา

4) Re-Organization คือ การจัดองค์กรเพื่อการบริหารระบบอุดมศึกษาใหม่ โดยเฉพาะองค์กร ภาครัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล กำหนดนโยบาย มาตรฐาน การจัดสรรทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ การประเมินผลอุดมศึกษา การสร้างความเป็นอิสระในการบริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้ขับเคลื่อน ศักยภาพอุดมศึกษาใหม่ เป็นกลไกส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มขีดความสามารถและศักยภาพ บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล

5) การสร้างความเข้าใจหลักการของการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ จุดเน้นเชิงกลยุทธ์ เป้าหมายกลุ่ม สถาบัน ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและตัวชี้วัดศักยภาพองค์กร รวมทั้งการใช้ผลการประเมินในการพัฒนา ศักยภาพของสถาบัน สร้างองค์ความรู้แห่งอนาคต สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและการเพิ่มศักยภาพ ของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการด้านการพลิกโณมมหาวิทยาลัย.(2564). **คู่มือการประเมินการกำหนดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา**.กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- เดโช แสนภักดี. (2566). **ความสำคัญของประกันคุณภาพการศึกษา**. วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย ขอนแก่น,สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566 จาก: <https://sites.google.com/a/cas.ac.th/itsci/phaenkar-prakan-khunphaph/khwam-sakhay-khxng-kar-prakan-khunphaph-kar-suksa>.
- ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง.(2564).**กฎกระทรวงการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2564**.ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 138.
- ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.(2566). **การกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาสังกัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2566**.กรุงเทพฯ:กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา.(2565).**เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565**.ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 139.
- พระเมธีปริยัติธาดา (บุญพรม จารุปัญโญ) และคณะ. (2564). **การประกันคุณภาพการศึกษา**.วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์. 8(1), 375-389.
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2558). **งานประกันคุณภาพการศึกษา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566,จาก: <https://qa.wu.ac.th/processPDCA.php>.
- ราชกิจจานุเบกษา.(2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา**.ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116
- ราชกิจจานุเบกษา.(2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562**. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136
- โรงเรียนสภาราชินี. (2566). **การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566,จ า ก : <https://sites.google.com/site/fayprakankhunphaphspharachini/1/-prawati-khwam-pen-ma>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2561). **ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา-ขั้นพื้นฐาน เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษา-ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561**.ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2561. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2550). **ความเป็นมาของ สมศ.**สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2566,จาก: <https://www.onesqa.or.th/th/profile/874/>.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **มาตรฐานการศึกษา พ.ศ. 2561.**

กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. (2560). **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2558.**

กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

Murgatroyd, Stephen & Morgan, Colin. (1994). **Quality management and the school.**

Buckingham: Open University Press.